

Stále svoboda

in: Mlat č. 1, 11. února 1950, s. 2

V posledních asi deseti měsících jsem se snad desetkrát utkal v diskusi s lidmi, kteří mluvili o svobodě „nevědouce, o čem mluví“. Svoboda a všechno, co s ní souvisí, je stále přetřásáno, ale nikdy z toho, jak se zdá, nic není. Proč? Protože jakmile začneš hovořit o svobodě, okamžitě upadneš do jalovosti. A přece není zbytí: nelze zakřiknout, nelze umlčet krákorání a nic nového nepřinést. Odmlčíš-li se, tím víc vynikne krákorání. Ale co přidat a jak přidat – a při tom nekrákorat? That's the question...

Je příznačné, že nejvíc o svobodě mluví utlačené duše: do nekonečna opakované slovo svoboda jako by jim bylo protestem proti jejich útlaku. Ale jak chabý je to protest! Čeho se to dovolávají ti ubožáci? Snad si myslí, že se někdo zastydí a utlačovat přestane? Tragický omyl: svobodu je možno vyložit a interpretovat vždycky tak, že platí jen pro někoho. A ubožák vždycky pohoří.

Šalda dobře řekl, že svoboda je rozhodně pojem romantický. Já bych k tomu dodal, že je příznakem úpadku ducha, když chce někdo vytloukat politický, diskuzní či jakýkoli jiný kapitál tím, že se ohání slovem „svoboda“. Je až nechutné sledovat materialistické pozadí takového úsilí: člověk si chce shánět všelijaké bumáčky a nejrůznější potvrzení o tom, že je *uznána* jeho svoboda. Ale copak skutečně svobodný člověk čeká na takové uznání? Proč taková nervozita, s jakou se oháníš svou papírovou „svobodou“? Proč na tobě ta svoboda není vidět? Proč ta tvá svoboda nebudí *sama o sobě* respekt? Když stále mluvíš o své svobodě, je to nejspolehlivějším znamením, že není nic snadnějšího než tě zotročit. Ano, ty tím přivoláváš přímo útlak, neboť není snad nic odpornějšího než ušlápnuté psí dušičky, pištělí z posledních sil, že byla „porušena jejich svoboda“.

Ovšem, je-li někomu ukrivděno, může, má a musí se dovolávat spravedlnosti. Ale bude-li se jí dovolávat ve jménu své nebo i obecné „svobody“ ukazuje tím, že si své otroctví plně zaslouží. Což skutečně už nezná vyšší lidské poslání než nějakou „svobodu“? Proč se nebouří proti křivdě ve jménu svého nejvyššího poslání a povolání? Proč se nebouří ve jménu Božím? – Inu proto: ono se to tak docela nehodí, volat na pomoc Pána Boha, když mi berou obchod nebo když mi v diskuzi dokazují, že mám tak největší právo mlčet, protože nic neznám a dovedu jen žvanit atd. Tam se právě tak nejvíc hodí to uskrípnuté pištění, vypočítané na to, že mi jiní „uskrípnutí“ v tom *pištění* vydatně pomohou. Nic víc a nic míň. Neboť větší ctižádosti nad to žádný takový uskrípnutý nemá, než aby pokud možná každý o jeho uskrípnutí – a prosím, nespravedlivém, vysoce nespravedlivém, protože jeho Svobodu porušujícím uskrípnutí – věděl. Za tu cenu však je potom ochoten trrrpět a pištět třebas celý život.

Ale nechme už této „svobody“, která není svobodou, nýbrž slabostí; i kdyby mělo celé to pištění nakrásně ten výsledek, že by se někomu hodně řvoucímu dostalo nějakého odpadku svobody, je nepochybné, že by mu shnil před jeho očima. Neboť je nade vší pochybnost historií potvrzeno, že – jak také řekl Šalda – svoboda darovaná není žádná svoboda. Ale jak říkám, nechme už takových odpadků a řekněme si, že je přece jenom svoboda nebo pojem svobody, o němž jsme oprávněni hovořit bez pištění, ba o kterém přímo musíme hovořit právě dnes, kdy vládne v myslích tak hrozných zmatek, mdlota a strach. A to je filosofický pojem svobody. A tu prohlašuji už po sté a prvé, že „svoboda je

ustavičná možnost přesahovat každou faktickou situaci“. Svoboda patří k člověku jako tvrdost k oceli. A otázkou není, zda člověk svobodu má nebo nemá, neboť v tomto smyslu je každý člověk svoboden; otázkou je, jak naplní, jak uskuteční, jak provede svou svobodu. A to je otázka, jak loajální bude k morálním zákonům, tj. k Božím příkazům. Kdo tomu nerozumí, nechtě si přečte předvánoční oběžník AY z r. 1948 a 2. číslo loňského ročníku Křesťanské revue. Jak je tím překonáván liberalismus, pokusím se ukazovat ve svých dalších člancích a poznámkách zde i jinde.